

Fiskenetkugler

Af Helge Kierkegaard

Fiskenetkugler blev engang brugt af fiskerne til at holde garnets kant oppe, mens sten i garnets bund holdt denne del nede, så garnet fiskede i hele vandsøjlen.

Der er fiskenetkugler af glas over hele verden, og de har mange forskellige former, men i Nordeuropa er de kugleformede.

Nordmændene får æren for at have opfundet den kugleformede fiskenetkugle af glas. Den skal først være produceret på Hadeland Glasværk, hvor den i 1841 nævnes i værkets produktregister.

Herefter breder produktionen sig hurtigt til andre norske glasværker og til glasværker i andre nordeuropæiske lande.

De tidlige kugler er mundblæste. Hullet efter glasmagerens pibe – det jernrør han samler det flydende glas op med for at blæse et eller andet i form eller på frihånd – lukkes med en prop af glas, hvori der ofte trykkes et stempel, så kuglen stemples med et eller flere bogstaver eller en figur, et anker, en firkløver, en eller flere fisk, en stjerne osv.

Mærket kan tilhøre bestilleren, men det typiske er, at det er glasværkets mærke. Mange af disse mærker er identificerede, så man ved, hvilket glasværk kuglerne kommer fra. Selv om sælgere på loppemarkeder og i antikbutikker ofte hævder noget andet, er intet mærke med sikkerhed koblet til et dansk glasværk, men man ved, de i hvert fald er fremstillet på glasværkerne Holmegaard, Hellerup, Odense og Aalborg. Det har formentlig været en vare alle danske værker kunne levere.

I bogen "Fyens Glasværk" (1997) er som nummer 329 afbildet en fiskenetskugle af grønt glas med indpresset "D." Den er på Aalborg Historiske Museum og bogen nævner så, at de også er fremstillet på glasværket i Odense. Reelt ved man ikke, hvor den er fremstillet. Det oplyses, at kuglen er blæst på halvautomatisk maskine, så hvis den overhovedet er dansk, kan den ikke være ældre end fra 1920'erne, da den halvautomatiske maskine kom ind på de danske glasværker.

Denne maskine og den senere fuldautomatiske blev først og fremmest brugt til flaskeproduktion, men man kunne i princippet sætte en hvilken som helst form i dem og masseproducere for eksempel fiskenetkugler.

I 1954 har Flesland Glaværk i Norge fiskenetkugler i 14 forskellige størrelser i sit katalog, men efter godt 100 år er den runde kugles æra på dette tidspunkt ved at være ovre. Den erstattes af flydere fremstillet i plast. De er mere holdbare og de kan fremstilles i skrappe farver, som fiskerne nemmere kan få øje på, når de skal finde deres garn.

Man kan undre sig over, at kuglerne er grønne. Nuancer af grønt er den typiske vandfarve ude på havet, så en grøn kugle er svær at få øje på. Der er to forklaringer.

Den ene er, at det var billigt. Hvis man ikke ofrer noget på farvning af glasset, farves næsten alt glas grønt af jernforbindelser. Derfor er det meste brugsglas fra 1600- og 1700-tallet let grønfarvet. Man bruger ofte betegnelsen "waldglas" om dette tidlige glas. Det blev fremstillet i store mængder i små glashytter i de tyske skove, en kort overgang også i nogle danske.

Den anden er, at det ikke gjorde noget, for i vandet var kuglen ikke grøn, men sort eller brun.

For at fiskenetkuglen ikke skulle gå i stykker under håndteringen, blev den nemlig forsynet med et net af tjæret garn. Ikke det åbne fiskenet, vi ofte ser kuglerne med i dag, hvor de hænger til pynt, men et meget tæt, nærmest hæklet net, så der ofte er mere net end kugle på overfladen.

Da brugen af glaskuglerne holdt op, kom de op at hænge i en stump fiskenet på drengæværelser eller blev brugt som souvenirs. Jeg har set en kugle forsynet med et flot malet sejlskib, korslagte Dannebrog og "Hilsen fra Klitmøller," og jeg har set kugler stablet i pyramide ved et hus i et af Thys små fiskerlejer ud til Vesterhavet.

Lad os til sidst vende tilbage til starten på historien. Opfindelser kommer ikke ud af ingenting og det gør den runde fiskenetkugle af glas nok heller ikke. Det er nærliggende at tro, at inspirationen er fiskernes brug af flasker med en prop i, så de ikke tog vand ind, men flød ovenpå. Især fordi der findes en tidlig form for fiskenetkugle, som er en nogenlunde rund kugle med et solidt "håndtag." Dette håndtag har for enden en krave, så man kan binde en snor i håndtaget, uden snoren glider af i vandet.

Og nu bliver det besværligt: Hvis kuglen er af klart glas, og håndtag og kugle er meget regelmæssigt og håndtaget uden større krave, er det måske en havekugle. Er kuglen indvendigt forsvøvet er det helt sikkert en havekugle. Håndtaget blev sat ned i et hul i en stolpe, og så stod kuglen til pynt og strålede i solen.

Er glasset rent og klart og kuglen forsynet med et hul, er det formentlig en skomagerkugle. Fyldt med vand reflekterer kuglen lyset fra et brændende lys, så skomageren får bedre lys at arbejde ved.

Vil man læse mere om fiskenetkugler, er der meget på internettet. Søg på "glass float" og "glass fishing floats."

(Artiklen har tidligere i en lidt anden form været bragt i Loppesfiskeren nr. 5, 2014 og nr. 2, 2015.)

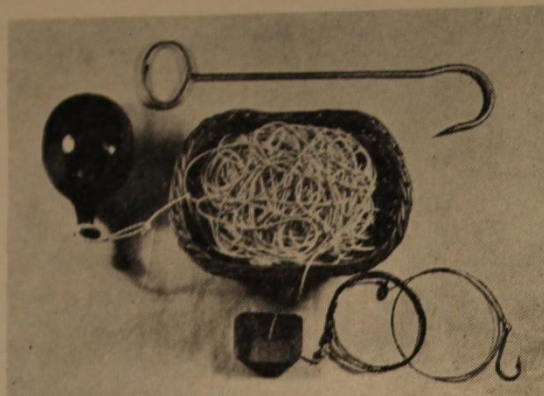
Fiskenetskugle med traditionel beskyttelse af tjæret net. Købt i Norge og formentlig fremstillet der. Diameter ca. 13,5 cm.

En fiskenetskugle i let, grønt glas, af den gamle type med "håndtag." Ukendt fremstillingssted. Fundet hos en torvehandlende i Roskilde. Største længde 31 cm

I Jagt- og Fiskerimagasinets katalog 1950 er på side 84 afbildet et håndlinesæt. Sættet beskrives som et let sæt med 200 meter 4 mm let, flettet hørlinje med en tunkrog, en glaskugle, en kurv til linen og en fangstkrog, alt til en pris af 103,50 kr. (sættet hvor glaskuglen har "håndtag").

Det fremgår af katalogets beskrivelse, at glaskuglen skal være bremsebøje, hvis tunen render med hele linen. Det har ikke været uden problemer: Først skulle man sikre, at glaskuglen ikke på vej ud af båden blev smadret i kampens hede og bagefter skulle man følge en grøn kugle i vand, hvis farve er forskellige nuancer af grønt.

Komplet Udstyr med tynd, lang Line, bestaaende af:

200 m 4 mm let, flettet Hørlinje.....	Kr. 60.-
1 lille Tunkrog med 6 m tyndt Wireforfang og Svirvel....	„ 20.-
1 Glaskugle.....	„ 2.-
1 Kurv til Linen.....	„ 12.-
1 Fangstkrog, galvaniseret.....	„ 9.50

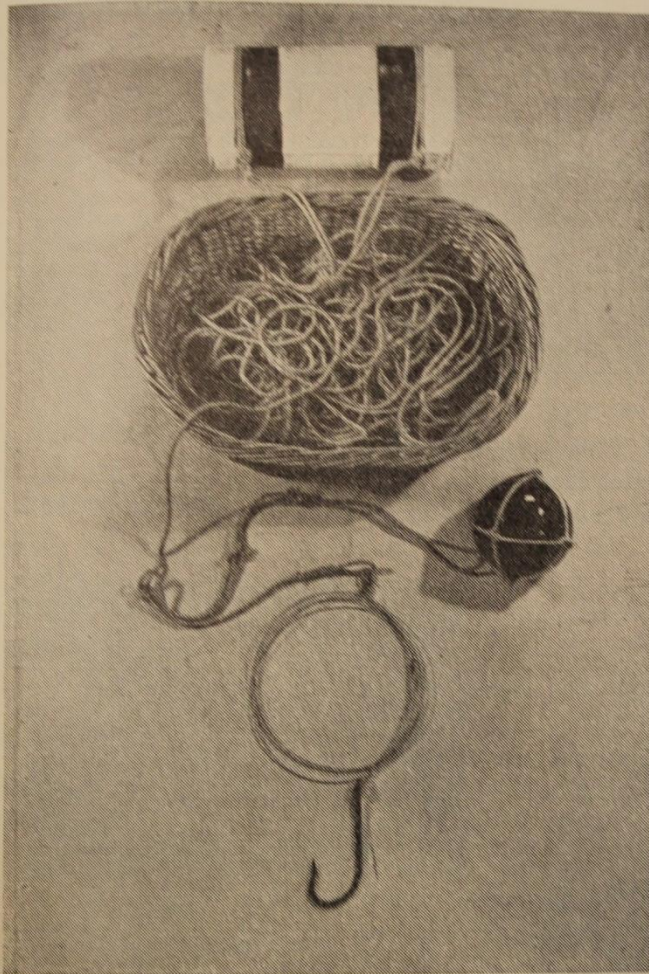
Ialt **Kr. 103.50**

Alle forannævnte Dele kan ogsaa købes enkeltvis.

Flettet Bomuldsline i 3 og 4 mm i hele, meget store Ruller.

3 mm, pr. m.....	Kr. 0.30
4 mm, pr. m.....	„ 0.30

Kataloget har et sæt med en kraftigere line på kun 50 meter. Det har en bremsebøje i klare farver og en glaskugle, en af de almindelige fiskenetkugler uden håndtag.

Tunfiskeudstyr med Haandline Kr. 59.50

Billigt Udstyr med Haandline.

50 m 6 mm Manilla Line	Kr.	6.-
Tunkrog med Forfang og Svirvel.....	"	4.-
1 stroppet Glaskugle	"	2.-
1 rund farvet Bremsebøje	"	7.-
1 ekstra svær Fangst- og Huggekrog	"	7.50
		<hr/>
Ialt		Kr. 26.50